

KOMMUNEREFORM I GJØVIKREGIONEN

Arbeidsgruppe Samfunnsutvikling:

Delutredning:

Hvordan samfunnsutviklingen blir i en sammenslått kommune

Bollum, Evensen, Bøe, Røstadsand - 10.12.2015

MANDAT

Bestilling

Med utgangspunkt i SWOT-analysen for regionen, foreliggende kommuneplandokumenter (primært samfunnsdelen) og regionale plan- og strategidokumenter for samfunns- og næringsutvikling, skal arbeidsgruppen utrede hvordan samfunnsutviklingen blir i en sammenslått kommune: (utredningene skal ikke være på mer enn 10 sider)

- Befolkningsutvikling
- By- og tettstedsutvikling
- Boligutvikling og arealdisponering
- Overordnet næringsutvikling
- Samferdsel og kommunikasjon
- Klima, miljø og landbruk
- Strategisk tyngde og posisjon
- Videreføring av regionale oppgaver

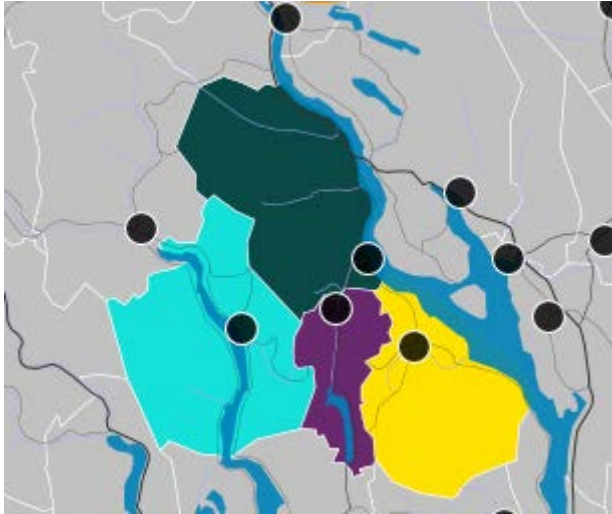
Det vises det til nykommune.no, utredningene i Lillehammer-regionen og Hadeland og egne saksframlegg til kommunestyret juni 2015.

Kommentar fra arbeidsgruppe

Det korte tiden som har vært disponibel til arbeid med delutredningen har medført at det i hovedsak er gjennomført en sammenstilling av eksisterende statistikk og vurderinger - med en del korte supplerende vurderinger.

De dokumentene som er benyttet i utredningen er listet opp i henvisningslista.

UTREDNING

Den nye storkommunen

Overordnet

Det er til rollen som samfunnsutvikler at storkommunens utfordringer ligger. Det er klare forventninger til at kommunene må spille en viktigere rolle som samfunnsutvikler enn i dag. Å skape attraktive bokommuner er helt avgjørende for snu flyttestrømmen mot de mer sentrale byregioner - for Gjøvikregionen er dette Oslo/Akershus. Gjøvikregionen må i stedet framstå som attraktivt alternativt vekst- og etableringsområde for Oslo/Akershus.

Det dreier seg om langsiktig arealbruk og utbyggingsmønster, utbygging av infrastruktur, steds- og sentrumsutvikling, næringsutvikling, miljø og folkehelse i videste forstand. Kort sagt - hvordan skape attraktive lokalsamfunn.

Den største fordel med å bli en større kommune er en bedre mulighet til målrettet næringsutvikling og samfunnsutvikling. Når det gjelder næringsliv er det muligheter for i større grad å dra synergier mellom de ulike kommunenes ressurser som mat, industri, teknologi, handel, IKT og kompetanse med Gjøvik som universitetsby.

Gjennom en mer helhetlig samfunnsutvikling kan en større kommune være en mer attraktiv bo- og arbeidskommune. Ved å bli en sterkere strategisk aktør innenfor næringsutvikling kan det også gjøre det mer attraktivt å flytte til regionen. En større kommune vil også ha større påvirkningskraft overfor sentrale og regionale myndigheter.

Kommunen bør utvikle seg til et kraftsenter i Innlandet.

Storkommunens strategiske posisjon er også avhengig av hva som skjer i de nærmeste omgivelsene, spesielt i Mjøsbyene. Både posisjonen som største kommune i Oppland og som største by i Innlandet kan endres om Lillehammer og Hamar slår seg sammen med sine nabokommuner.

Gjennom en kommunesammenslåing må målet være at innbyggerne skal sikres et tjenestetilbud og en samfunnsutvikling som er bærekraftig i framtiden.

Befolkningsutvikling

Status 1.januar 2015

Den nye storkommunen hadde 63.783 innbyggere 1.januar 2015 - etter å ha hatt en samlet befolkningsvekst siden år 2000 på + 3.529 (ca. +235 pr. år), eller samlet + 5,87 %. Veksten har ligget under landsgjennomsnittet.

Andelen av innbyggerne som bor i de tidligere kommunene er: vel 47 % i Gjøvik, vel 23 % i Østre Toten, i underkant av 21 % i Vestre Toten og 9 % i Søndre Land.

Andelen 0-5 år er 6,1 %, 6-15 år (grunnskolealder) 11,4 %, 16-19 år 5,0 %, 20-66 år (voksen arbeidsfør alder) 60,6 %, 67-79 år (yngre eldre) 11,8 % og 80 år+ (de eldste) 5,1 %.

Andelen 0-5 år er størst i Gjøvik (6,4 %) og minst i Søndre Land (5,1 %). Andelen 80 år+ er minst i Gjøvik/Søndre Land (4,8/4,9 %) og størst i Østre Toten (5,7 %).

I 2014 hadde kun kommunedelen Gjøvik fødselsoverskudd (+32).

Alle kommunedelene hadde positiv netto innflytting. Det aller meste av folketilveksten, i alle kommunedeler, kan tilskrives netto innflytting fra utlandet.

Befolkningsutvikling mot 2040

SSB's mellomalternativ for videre befolkningsutvikling viser at storkommunen vil kunne ha 72.619 innbyggere i 2040 - en samlet vekst på +8.836 (ca. +353 pr. år), samlet nær 14 %.

Fordeling av andel innbyggere i kommunedelene: nær 49 % i Gjøvik, i underkant av 23 % i Østre Toten, over 20 % i Vestre Toten og 8 % i Søndre Land.

Prognosen viser kun marginal befolkningsvekst på +0,3 % i Søndre Land, +11.1 % i Østre Toten, +13.3 % i Vestre Toten og størst +18.1 % i Gjøvik. Dette ut fra de forutsetninger og faktorer som ligger i prognosemodellen. Investeringer i infrastruktur og effekten av ulike lokale tiltak og prioriteringer vil kunne påvirke både befolkningsvekst og intern fordeling. Prognose tallene er mest usikre for de yngste aldersgruppene, mest sikre for de eldste.

Antall innbyggere øker i alle angitte aldersgrupper - minst i de yngste og mest i de eldste. Storkommunens befolkning blir eldre.

Andelen innbyggere synker noe i alle de yngste aldersgruppene: 0-5 år med -0,4 %, 6-15 år -0,8 % og 16-19 år -0,5 %. Andelen eldre innbyggere øker klart: 67-79 år + 3,2 % og 80 år+ +3,4 %. Den største endringen er imidlertid i gruppen 20-66 år; andelen synker: -4,9 %.

I kommunedelene er andelen 0-5 år størst i Gjøvik (5,9 %) og minst i Søndre Land (5,0 %). For aldersgruppen 80 år+ er bildet motsatt: Gjøvik minst (8 %), Søndre Land størst (10,5 %).

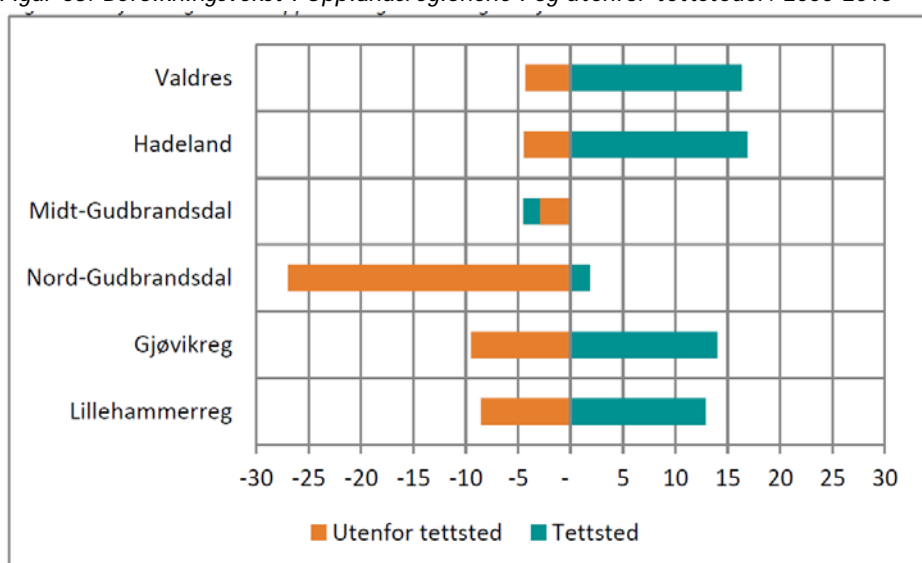
Forholdstallet mellom antall innbyggere i arbeidsfør alder (20-66 år) og antall pensjonister (67 år+) avtar. Fra 2015 til 2040 minker tallet fra 3,6 til 2,4 i forhold til alle 67 år+, og fra 11,9 til 6,5 i forhold til alle 80 år+. Det blir relativt sett færre som arbeider - som bidrar til kommunens inntekter for dekke utgifter til tradisjonelle tjenester og velferdstilbud.

By- og tettstedsutvikling

Status

Det generelle bildet i Oppland er, som i store deler av resten av landet, at tettstedene vokser og spredtbygde strøk faller i folketall. Figuren nedenfor viser med tydelighet den pågående vekstprosessen i Oppland. Nær alle regionene i Oppland har hatt en befolkningsvekst i tettstedene på rundt 15 prosent siden årtusenskiftet. Unntakene er Nord- og Midt-Gudbrandsdalen med henholdsvis svak vekst og svak nedgang. Samtlige regioner har hatt nedgang i folketallet utenfor tettstedene i nevnte periode. SSB registrerer en hussamling som et tettsted dersom det bor minst 200 personer der og avstanden mellom husene normalt ikke overstiger 50 meter.

Figur 68: Befolkningsvekst i Opplandsregionene i og utenfor tettsteder. 2000-2013

Gjøvik og Vestre Toten skiller seg litt ut fra de andre kommunene i regionen ved at det her bor flere i enn utenfor tettsteder. Befolkningsveksten i Gjøvik kommune skjer i tettstedene. Områdene utenfor tettstedene har hatt en befolkningsnedgang på 12 prosent siden 2000. Andelen som bor i et tettsted i Gjøvik kommune har økt fra 69 prosent til 75 prosent i perioden 2000-2013.

Østre Toten kommune skiller seg fra de øvrige kommunene i Gjøvikregionen ved at det er vekst i folketallet både i og utenfor tettstedene. Folketallsutviklingen varierer noe blant tettstedene i kommunen. Det har vært vekst i tettstedene Kapp, Lena, Kolbu og Nordlia, mens folketallet har gått noe tilbake i tettstedene Sletta, Skreia og Lensbygda. I Vestre Toten kommune utmerker tettstedet Raufoss seg med en vekst på hele 18 prosent fra år 2000 til i dag.

I Søndre Land vokste befolkningen i tettstedet Hov med 2 prosent i perioden 2000- 2013, men det veier ikke opp for nedgangen i områdene utenfor tettstedet på 10 prosent. Hele 64 prosent av befolkningen i Søndre Land bor utenfor et tettsted.

Gjøvik kommune har hatt vekst i alle delområder unntatt Linnerud-Breiskallen, Redalen-Lundstein og Snertingdal. Sterkest var den prosentvise veksten i perioden 2000-2014 i

Viken-Gjøvikjordet og Sentrum. I absolutte tall økte folketallet mest på Vindingstad og i Hunndalen. Befolkningsnedgangen finner vi i Linnerud-Breiskallen, Redalen-Lundstein og Snertingdal.

Østre Totens vekst har i hovedsak skjedd innenfor delområdene Kapp og Kolbu. På Lena har innbyggertallet holdt seg stabilt. I Vestre Toten vokste befolkningen i delområdene Raufoss Vest og Raufoss Øst, gikk kraftig tilbake i Bøverbru og holder seg tilnærmet stabil i Reinsvoll og Eina. I Søndre Land var det tilbakegang i samtlige delområder, selv om den var svak i Fluberg og Hov/Fall.

Gjøvik, Toten og Søndre Land er både by og land og sentralisering pågår her som i resten av landet. Dette gir kommunene utfordringer innen befolkningsutvikling og demografi. By- og stedsutvikling er et viktig moment som innehar mange faktorer som har betydning for attraktiviteten til stedet. Ved å legge til rette for handel, gode møteplasser, kultur og arkitektur av høy kvalitet, skapes gode lokalsamfunn hvor folk vil bo.

Dagens ressurser og evne til samfunnsutvikling

Kommunene i regionen vurderte i SWOT analysene sine ressurser og evne til å drive samfunnsutvikling (våren 2015). Alle kommunene vurderte styrker og svakheter ved egen kommune, mens det var litt ulikt fokus når det gjaldt vurderingene av muligheter og trusler. Konklusjonene fra SWOT analysene når det gjelder samfunnsutvikling var følgende:

Styrker:

- Gjøvik: visjoner, planverk, handlekraft, helhetssyn - endrings- og omstillingsevne - landbrukssatsing, satsing på kultur og idrett.
- De øvrige: nærhet, samarbeid, lokalkunnskap, fleksibilitet, effektiv saksbehandling, tverrfaglig samarbeid, lojalitet og engasjement knyttet til egen kommune og frivillig innsats.

Svakheter:

- Kompetanse, ressurser, små og sårbare fagmiljøer, helhetlig planlegging på tvers av kommunegrensene, samferdsel, arealplanlegging og suboptimalisering innen egen kommune.

Muligheter:

- Arealutvikling, samferdsel og infrastruktur, økt attraktivitet for tilflytting/bosetting og bedre konkurranse med andre regioner.

Trusler:

- Konflikter/uenighet om framtidig utvikling, lange avstander, frykt for sentralisering og manglende hensyn til utvikling av hele den nye kommunen.

Hvordan kan byen og tettstedene i en sammenslått kommune bli mer attraktive

Dagens ambisjon for utviklingen av Gjøvik by og tettstedene i kommunene finnes beskrevet i kommuneplanene. Bosettingsutviklingen beskrevet over viser at byen og tettstedene i dag vokser og folketallet i spredtbygde strøk faller. Spørsmålet er om kommunene ved å etablere en ny og større kommune vil få til mer og bedre by- og tettstedsutvikling sammen, og om det også kan bidra til å bremse bosettingsnedgangen i spredtbygde strøk.

En mulig utvikling av Gjøvik by og tettstedene i regionen kan skisseres slik:

Gjøvik blir mer by

Som hele den nye kommunens by vil Gjøvik sentrum være stedet hvor alle innbyggerne i den nye kommunen får dekket sine ønsker om urbane omgivelser. En positiv utvikling i Gjøvik sentrum vil være en styrke som sprer vekstimpulser og stolthet i hele den nye kommunen. Flere leiligheter, tilbud og kvaliteter som en finner i større byer, uten å miste sin småbyidyll, vil gjøre sentrum mer attraktivt og urbant. Et bedre kollektivtilbud og økt satsing på gang- og sykkeltransport vil redusere bilbruken og gjøre det tryggere og hyggeligere for menneskene i sentrum.

Gjøvik sentrum knyttes tettere til Mjøsa og identiteten som *Mjøsbyen* videreutvikles. Boliger med mjøsutsikt og tilrettelegging av rekreasjonsområder på arealene i strandsona prioriteres. Gjøvik skal være nasjonalt kjent som en utdannings- og kunnskapsby. Gjøvik er teknologihovedstaden ved Mjøsa og tar som vertsby et spesielt ansvar for å støtte opp om utviklingen av byen som studentby.

Lena, Raufoss og Hov blir både landsbypreget og urbane

Lena, Raufoss og Hovs særtrekk, landsbypreg og urbane kvaliteter styrkes og utvikles. Det bygges og legges til rette for flere leiligheter og handels- og servicetilbud. Det fortettes, bygges og utvikles innenfor en avgrenset sentrumsområde slik at sentrum prioriterer menneskene som er der, fremfor bilene.

Sentrum skal være tett utbygd innenfor en kjerne hvor det er gangavstand fra en ende til annen. Sentrumsutviklingen skal ivareta verneverdige bygninger og kvartalsstrukturer og andre viktige særpreg på en måte som styrker stedets attraktivitet. Arkitektur, kulturminner, landskapsverdier, vann og grønne elementer tas aktivt i bruk som ressurser i sentrumsutviklingen.

Sentrum skal ha høy arkitektonisk kvalitet og tilstrekkelig med offentlige møteplasser og parker som er universelt utformet og tilpasset ulike brukergrupper. Fra sentrum skal det være god forbindelse til fots eller med sykkel til større naturområder og nærturområder.

Lokal- og bydelssentre

Det satses på videreutvikling av lokal- og bydelskvalitetene på Biri, Snertingdal, Skreia, Kapp, Kolbu, Reinsvoll, Bøverbru, Eina, Odnes, Hunndalen, Kirkeby nord, Kirkeby sør og Kopperud. Det skal finnes en god fordeling av boligtyper, gode møteplasser og frivillig initiativ/arbeid skal stimuleres for å øke trivselen og redusere de offentlige samfunnskostnader. Folkehelse, universell utforming og miljøhensyn skal være bærende verdier i aktiviteter og lokalsamfunnsutvikling.

Boligutvikling og arealdisponering

Fortetting og konsentrasjon rundt by og tettsteder er trenden, og en mer eller mindre synlig strategi for kommunene i Gjøvikregionen. Tydeligst på dette er Gjøvik og Vestre Toten. Samtidig er det målsettinger om å opprettholde grendestrukturen med større åpning for spredt boligbygging. Tydeligst på dette er Søndre Land og Østre Toten. I en kommeplan for en sammenslått kommune vil det bli utfordrende å enes om felles mål og strategier. Alternativt må det legges opp til ulike strategier for delområder i en storkommune.

Trenden med fortetting/konsentrasjon i sentrumsområder og knutepunkt vil uansett ikke endres ved kommunesammenslåing. Hoveddelen av boligutbyggingen vil fortsatt skje i dagens kommunesentra og i eksisterende tettsteder med et antatt tyngdepunkt i og rundt Gjøvik by.

Gjøvikregionens andel av boligmassen i Oppland utgjør 37 %. Klart størst av regionene i Oppland. Av regionens boligmasse utgjør leilighetsandelen 10 %. Både utviklingsstrategiene lokalt og sentrale føringer tilsier at leilighetsandelen vil og må øke framover.

Bostedsattraktiviteten har vært bedre i Gjøvikregionen enn i omkringliggende regioner som Lillahammerregionen, Hamarregionen og Hadeland. Gjøvikregionen alene står for 40 % av det samlede boligbehovet i Oppland framover (uavhengig av ulike alternative framskrivninger).

Med relativt sett korte avstander internt i en storkommune, og begrensede arealer til næringsformål, vil det være naturlig at det bygges videre på dagens hovedstruktur på dette området. I en storkommune vil næringslivet få «like» vilkår og behandling fra kommunen i forbindelse med etablering. Ulikheter på dette området vil derfor ikke være avgjørende for valg av etableringssted internt i en storkommune.

Det antas at areal som må omdisponeres til samferdselsformål vil bli omtrent det samme i en sammenslått kommune som med dagens kommunestruktur. Takten i framdrift på slike prosjekter må imidlertid forventes å øke.

I og med at de aktuelle kommunene allerede har et felles bo- og arbeidsmarked, vil man i en sammenslått kommune oppnå bedre treffsikkerhet i arealplanleggingen da denne kan skje uavhengig av gjeldende kommunegrenser. Dvs. bedre helhet fremfor strategisk disponering kommunene mellom.

Overordnet næringsutvikling

Gjøvikregionen har hatt en dårligere utvikling i antall arbeidsplasser enn bransjestrukturen skulle tilsi. Telemarksforskning har gjennomført flere samfunns- og næringsanalyser av Gjøvikregionen som konkluderer med at regionen hadde samme antall arbeidsplasser på slutten av 2012 som i 2000. Til sammenligning økte sysselsettingen i næringslivet i Norge med 12,9 % i perioden. Gjøvikregionen ble hardt og tidlig rammet av finanskrisen, og det har vært en spesielt sterk nedgang i industrien, hvor 30 % av arbeidsplassene i 2000 var borte ved utgangen av 2012. De to siste årene har det imidlertid vært en liten vekst i sysselsettingen på dette området. Disse utviklingstrekkene skyldes i hovedsak ytre faktorer, som i liten eller ingen grad kan tilskrives regionale strukturer eller organisatoriske forhold.

Utfordringene er et felles anliggende og må løses gjennom felles mål og samarbeid - i en ny storkommune, eller i et nært samarbeid kommunene imellom, og sammen med næringslivet selv.

Status

Fordelingen mellom private og offentlige arbeidsplasser i Gjøvikregionen er som følger:

Kommune	Offentlig	Privat
Gjøvik	34 %	66 %
Vestre Toten	28 %	72 %
Østre Toten	34 %	66 %
Søndre Land	52 %	48 %
Samlet	34 %	66 %

Offentlig forvaltning sysselsetter ca 30 % av arbeidsstyrken i Norge. I Gjøvikregionen ser vi at Vestre Toten og Søndre Land skiller seg ut med hhv liten og stor andel offentlig sysselsetting. Dette skyldes at omfanget av private arbeidsplasser er tilsvarende stort/lite i disse kommunene. For Gjøvik og Østre Toten er det en mer "normal" fordeling. Utfordringen ligger i å øke andelen av sysselsetting innen privat, verdiskapende sektor.

Fordelingen mellom de tre hovedkategoriene av næringer er som følger:

Kommune	Primærnæring	Sekundærnæring	Tertiærnæring
Gjøvik	3 %	17 %	80 %
Vestre Toten	4 %	45 %	51 %
Østre Toten	8 %	19 %	72 %
Søndre Land	7 %	13 %	80 %
Samlet	4 %	23 %	73 %

På landsbasis har den tjenesteytende sektor vokst mest de siste 10-årene og utgjør i dag 77 %. I Gjøvikregionen er denne andelen litt lavere - 73 % - mens den er minst i Vestre Toten og størst i Gjøvik og Søndre Land. Primærnæringen har største andel i Østre Toten og Søndre Land, mens sekundærnæringene har høyest andel i Vestre Toten. En sentral utfordring er å skape vekst innen sekundærnæringene, som er viktige for vår region.

Arbeidsmarkedet og pendlingen i regionen fordeler seg slik:

Kommune	Antall yrkesaktive	Jobb i egen kommune	Jobb innen regionen	Jobb utenfor regionen
Gjøvik	14.962	10.110	1.715	3.137
Vestre Toten	6.487	3.692	1.949	846
Østre Toten	7.354	3.732	2.581	1.041
Søndre Land	2.641	1.288	920	433
Samlet	31.444	18.822	7.165	5.457

Oversikten viser at 60 % av alle yrkesaktive har jobb innen egen bostedskommune, 23 % har jobb innen for regionen, mens 17 % jobber utenfor vår region. Den store andelen (83 %) som har jobb innenfor egen kommune/regionen, viser at vi har et godt integrert arbeidsmarked med akseptable pendleravstander. Et voksende arbeidsmarked i andre nærliggende regioner gir også muligheter for økt sysselsetting.

Dagens rammer for lokalt næringsliv

Næringslivets rammebetingelser er sammensatte og påvirkes både gjennom internasjonale og nasjonale konjunkturer og gjennom de rammer vi bidrar med lokalt. Det er i dag ulike rammer for næringslivet kommunene imellom. Eksempler på dette er:

- Søndre Land ligger i område for distriktpolitiske virkemidler og differensiert arbeidsgiveravgift.
- Vestre Toten og Søndre Land har status som omstillingskommuner, med statlig økonomisk bistand.
- Vestre Toten, Østre Toten og Gjøvik har ulik eiendomsbeskatning på næring, mens Søndre Land ikke har eiendomsskatt.
- Søndre Land har næringsfond, de øvrige tre har det ikke.
- Alle har i dag en svak førstelinjetjeneste på næring, noe som forventes å bli styrket i den nye organisasjonsmodellen.

Dette bildet avspeiler at kommunene har forskjellige utgangspunkt og utfordringer overfor næringsutviklingsarbeidet. I en eventuell storkommune må det forventes at disse ramme faktorene vil måtte få en ensartethet.

Vurdering

Det er betydelig forskjell i sysselsettingen blant de 4 kommunene i referanseområdet, men arbeidsmarkedet er godt integrert og relativt grenseuavhengig. Dette måles empirisk bl.a. på pendling, som er betydelig mellom de 4 kommunene. Gjøvikregionen framstår følgelig

som et felles, funksjonelt arbeidsmarked. Men det er også verdt å merke seg at en vesentlig andel (17 %) pendler ut av regionen, hvorav en stor andel mot Oslo/Romerike. Dette viser at arbeidsmarkedet er grenseløst, og at gode kommunikasjoner er en nøkkelfaktor for at dette kan gi gode jobbmuligheter også i fremtiden

Industriarbeidsplassene er i stor grad samlet til Vestre Toten, mens Gjøvik har hoveddelen innen handel og service. Østre Toten og Søndre Land har begge stor pendling innad i regionen og for øvrig størst andel av landbruksnæringer. Det er lite som tilsier at denne strukturen vil bli vesentlig endret i en eventuell sammenslått kommune, men det er grunn til å anta at en viss andel av tertiærnæringene i økt grad vil bli konsentrert til Gjøvik by. De betydelige forskjellene i næringsstruktur og kompetansemiljøer gjør også at innsatsen og virkemidlene fra det offentlige vil måtte være svært ulike - mellom den internasjonale industrien på Raufoss, kompetansemiljøet på Campus Kallerud og det mer småskala og primærnæringspregede næringslivet i Østre Toten og Søndre Land. Denne forskjelligheten i arbeidsmetoder og innsats fra kommunene og veilederapparatet vil måtte opprettholdes, også i en ny storkommune.

I Gjøvikregionen har det vært stagnasjon/nedgang i sysselsettingen innen de såkalte basisnæringer - bl.a. industri og landbruk - noe som også er tydeliggjort i Byregionprogrammet (ByR), hvor økt sysselsetting innen dette området er en viktig målsetting. Samarbeidet innen ByR blir derfor en viktig prøve på samarbeid om felles utfordringer.

Helt uavhengig av kommunereformarbeidet er samarbeidet om overordnet næringsutvikling i regionen under endring og det legges opp til en mer samordnet organisering og en styrket innsats mot det regionale samarbeidet. Samtidig er det en forutsetning at kommunene tar sin klare rolle, både lokalt og inn i samarbeidet. Denne modellen er samlende og forventes å gi forbedrede resultater uavhengig av framtidig kommunestruktur. Den nye organiseringen har to dimensjoner i seg - både et styrket overordnet perspektiv, men også et mer bevisst lokalt fokus.

Selv om en ved en eventuell kommunesammenslåing vil kunne oppretthold/styrke det overordnede, så kan det bli en utfordring å ivareta det lokale, dvs nærheten til det etablerte næringslivet, slik dette kan ivaretas i dagens kommuner. Den nye organisasjonsmodellen, som legger opp til et styrket samarbeid, vurderes å gi en god og samordnet næringsutviklingsinnsats - uavhengig av om det blir en storkommune eller et fortsatt flerkommunalt samarbeid. Det er grunn til å ha tro at den nye organiseringen skal føre til et mer effektivt næringsutviklingsarbeid, men det må presiseres at dette med stor sannsynlighet bare kan oppnås hvis ressurser kommer på plass i den enkelte kommune og at disse vil samvirke med den regionale organisasjonen

Samferdsel og kommunikasjon

Framtidas vei og jernbane skal gjøre Gjøvikregionen til en del av et utvidet bo- og arbeidsmarked for Oslo- og Akershus. Dette er en av de viktigste prioriteringer som har ligget til grunn for kommunesamarbeidet i Gjøvikregionen - og som antas videreført som strategisk prioritering i den nye storkommunen.

Kommunene i Gjøvikregionen har gjennom flere år utviklet et bredt strategisk samarbeid rundt prioriteringer innenfor samferdselssektoren. Med koordinerte innspill til arbeidet med Nasjon transportplan, aktuelle vegprosjekter og jernbanetiltak - Gjøvikbanen.

E6, Rv4 og Fv33 er de tre viktigste veiforbindelsen inn/ut av storkommunen.

I forhold til samferdselsprioritering sørover, både når det gjelder Rv4 og Gjøvikbanen, er det etablert en allianse utenfor regionen gjennom Stor-Oslo Nord. Dette arbeidet bør også følges opp i den nye storkommunen.

I den nye storkommunen vil Fv33 framstå som viktigere forbindelse til E6, Gardermoen og Romerike - og Valdres. En storkommune vil gi større tyngde bak nødvendig utbygging sørover av Fv33 - med prioritering og utbygging også i Akershus fylke.

Ser en på utbygging av øst-vest forbindelsen Hov/Raufoss-Gjøvik-Hamar/Elverum, vil den nye storkommune framstå med mer tyngde i forhold til de myndigheter og parter som en slik forbindelse må avklares og priorites fram sammen med, både vegvesen og fylker.

Storkommune vil ha et omfattende internt kommunalt vegnett. Dette vil kreve ressurser til vedlikehold og nødvendig opprusting - og til eventuell videre utbygging. Fylkesveinettet mellom tettstedene i storkommunen og Gjøvik må utbedres og forsterkes.

Kollektivtransporttilbudet i og gjennom storkommunen er i dag bygd opp rundt hovedveiene og Gjøvikbanen. Det blir viktig å utvikle gode interne direkte forbindelser mellom kommunesenteret Gjøvik og tettstedene i storkommunen. Tilbudet bør styrkes for å muliggjøre og motivere for økt bruk av buss til/fra arbeid - både innenfor kommunen og til/fra nabobyer/-regioner. Videre må det legges til rette løsninger som gjør at en reduserer bilavhengigheten utenfor byen og tettstedene. Særlig blir det viktig å etablere et tilbud som gjør at dette kan benyttes også på kveldstid, særlig av ungdom.

Det utredningsarbeidet som foregår rundt Gjøvikbanen - både mht. tiltak på dagens bane, mulige nye traseer og sammenkobling med Dovrebanen, gir nye perspektiver for bruk av jernbane i den nye storkommunen. I en sammenkobling av banene vil Gjøvikbanen bli en viktig del av det nasjonale jernbanenettet. Samtidig vil dette åpne for et større bo- og arbeidsområde for hele Innlandsområdet.

Utbygging av bredbåndsnettet er det viktig blir gjennomført i hele storkommunen.

Klima, miljø og landbruk

Generelt

Større og mer robuste fagmiljø kan føre til økt spesialisering, og vil gjøre det lettere å rekruttere ansatte til fagområdene. Redusert breddekunnskap og mer sektorisering gjør på den annen side at man kan miste noe av fleksibiliteten og evnen til å tenke og opptre helhetlig.

Klima og Miljø

Fra kommunal til «Regional» - Ved en sammenslåing vil en fremtidig miljø-, klima- og energiplan/-satsing strekke seg over et større geografisk område. Tiltak fra planer i den kommunen som har kommet lengst på gitt område vil raskt kunne gi positive miljø- og klimaeffekter andre steder i en storkommune.

Klimaregnskap - Klimagassutslipp i kommunene i Oppland i 2014 relatert til kommunal drift er beregnet gjennom et fylkeskommunalt prosjekt. Alle de aktuelle kommuner i denne sammenheng har et utslipp som ligger på mellom 0,97 og 1,12 tonn CO₂-ekvivalenter pr innbygger pr år. Dette betyr at den kommunale driften har omtrent det samme klimafotavtrykk i de aktuelle kommuner - et klimagassregnskap for en ny storkommune vil dermed ikke forventes å slå verre ut enn enkeltkommunene, tvert i mot vil man kunne forvente en positiv effekt ut i fra noen av de nedenfor stående tema.

Transport - Jobben med klimagassutslipp knyttet til transport i en sammenslått kommune vil by på nye utfordringer og muligheter. Større fagmiljø vil danne grunnlag for bedre planlegging (gang- og sykkelveger, veianlegg, kollektivsatsing osv.), større prosjekter, mer kostnadseffektivitet, raskere utbygging og større gjennomslagskraft i kampen om midler. Samtidig vil det bli større intern kamp om hvilke områder som skal prioriteres og større avstander. Biler i kommunal tjeneste: En storkommune gir mulighet for at tjenester kan koordineres bedre så det kjøres mindre. Det er også mulig at det ved færre større enheter er enklere å opprette en el-bil-pool for kjøring internt i kommunen.

Kommunale bygg - En stor andel klimagassutslipp i kommunene er relatert til kommunale bygg, og mest til oppvarming av disse. Trolig vil en sammenslåing føre til færre bygg og dermed ha positiv totaleffekt.

Miljøsertifisering - Alle kommunene i den aktuelle storkommunen er medlemmer av Miljøfyrtårn. Miljøfyrtårnsertifisering forventes å ha en positiv effekt på klimagassutslipp. Dersom målsettingene om sertifisering til den mest ambisiøse kommunen (Gjøvik) opprettholdes, kan takten for sertifisering øke i en ny storkommune og dermed nedsette klimagassutslipp tilsvarende dette.

Klimatilpasning - Kommunene i den aktuelle sammenslåing har tilnærmet lik topografi - og dermed også stort sett de samme utfordringer når det gjelder klimatilpasning. Store skred og flommer fra sideelver er ikke høyaktuelle tema selv om noen kommuner har opplevd mindre flomsituasjoner. Tema blir dermed overvann og håndtering av situasjoner med kortvarig nedbør av høy intensitet, kapasitet i og kvalitet av eksisterende ledningsnett og renseanlegg. På alle anlegg i en kommende storkommune må man forvente økt tilført volum og behov på bedre kapasitet eller valg av nye disponerings- eller rensemetoder.

Vann og avløp - Større fagmiljø vil danne grunnlag for bedre planlegging, større prosjekter, mer kostnadseffektivitet, raskere utbygging og sanering. Samtidig vil det bli større kamp om hvilke områder som skal prioriteres, større avstander og mindre lokalkunnskap.

Landbruk

Et større og sterkere fagmiljø vil gagne brukeren. Samtidig vil flere brukere få lengre reiseavstand til landbrukskontoret, og de ansatte i kommunen vil få lengre avstand ut til brukerne. Større miljø, bredere kompetanse og bedre med ressurser vil gi større muligheter til å bidra til næringsutvikling.

Samarbeid mellom landbruk, annen næring, plan- og byggesak, oppmåling og geodata er svært viktig for utviklingen i kommunen. Koordinering og kommunikasjon mellom disse blir en viktig suksessfaktor i en storkommune.

Utvikling med hensyn til både bruksstørrelser og antall aktive brukere vil i stor grad skje / fortsette uavhengig av kommunal organisering.

Til dels stor ulikhet i politikk mht bosetting i LNF-områdene vil kunne føre til utfordringer, eller differensiert politikk på dette innad i en sammenslått kommune.

Dyrehelse - Mindre regelmessig direkte kontakt med brukerne vil gjøre det vanskeligere å fange opp brukere som blir syke og ikke klarer å ta hånd om dyra sine.

Landbruksforurensning - Næringen er preget av tett samarbeid med og relasjon til kommunal forvaltning. Større avstander og mindre regelmessig kontakt mellom bruker og forvaltning kan gjøre det vanskeligere å oppdage forurensning og løse saker gjennom samarbeid eller minnelig. Samtidig vil det trolig finnes mer ressurser til oppfølging og være enklere å pålegge utbedringer. Også for landbruksforurensningen vil det være slik at denne vil oppstå uavhengig av kommunal organisering.

Andre tema

Folkehelse

Kommunene samarbeider allerede med miljørettet helsevern og med mattilsynet, en fin ordning som gir alle tilgang til eksperter på disse områder. Det samme kan en se for seg for andre typer helsearbeid innen den nye storkommunen.

En sammenslåing kan gjøre planarbeid litt enklere - som smittevernplaner, planer for svangerskapsomsorg, helsestasjon mm, avhengig av hvordan man organiserer kommunen.

Kommunene i regionen har noen forskjeller i folkehelseutfordringene, men vi sliter stort sett med mye av det samme - psykisk helse, kortere levetid enn landsgjennomsnittet osv.

En kommunesammenslåing vil ikke medføre endringer i tilbud av fastleger eller sykehus tilgang, men kan muligens medføre at all legevakt utenom kontortid legges til dagens GIL.

Sammenslåing kan kanskje gi økt kompetanse innen folkehelseområdet - for bedre oppfølging av utviklingshemninger, samt bedre tilrettelegging og inkludering. Kanskje kan det bedre tilgang på tilrettelagte arbeidsplasser m.m.

Kanskje vil en storkommune gjøre det lettere for barn og unge å finne aktiviteter - organiserte og uorganiserte - som interesserer dem, især sjeldnere aktiviteter - som små sportsgrener, smalere kulturaktiviteter m.v. - bare i kraft av at området «utvides».

Kultur og idrett

En storkommune kan bety en styrking av kvaliteten innenfor det samlede kulturtilbudet - ved at flere personer samlet trolig vil bety økt felles fagkompetanse og større fagmiljøer.

Storkommunen vil ha en rekke idretter og idrettsanlegg som kunne bygge opp under den aktivitet og prestasjonsgrupper/toppidrettsutøvere som en i dag har, samt åpne for mulighet for prioritering og utbygging på tvers av tidligere kommunedeler.

Barn og unge bør ha korte reiseavstander til idrettsanlegg. Eldre utøvere og eliteidretter kan tenkes benytte felles sentrale anlegg.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Den nye storkommunen vil ha tilgang til flere felles ressurser og kompetanse når det gjelder beredskap og tilrettelegging for samfunnssikkerhet.

Mange av de uønskede hendelsene som kan oppstå kjenner ikke kommunegrenser - slik at en storkommune vil ha bedre forutsetninger for å planlegge for og håndtere slike.

Strategisk tyngde og posisjon

Kommunenes rolle som samfunnsutvikler handler om langsiktig arealbruk og utbyggingsmønster, utbygging av vei og jernbane, steds- og sentrumsutvikling, næringsutvikling, miljø og folkehelse i videste forstand. Det hevdes at kommunene i Gjøvikregionen mangler resultater på flere av disse områdene og det er gode grunner til å tro at en kommune med rundt 60.000 - 70.000 innbyggere vil styrke regionens konkurransekraft og strategiske posisjon. En stor aktør vil naturlig få større påvirknings- og gjennomslagskraft i samarbeid og konkurransen med nabokommuner, fylker, regioner og det private.

En viktig målsetting med å bygge en stor kommune i regionen må være å få en mer handlekraftig kommune som kan spille en større rolle som både lokal og regional samfunnsutvikler. Dette er bl.a. avhengig av evnen til å drive god og effektiv planlegging og mulighetene for aktiv oppfølging av dette arbeidet. Dette forutsetter at kommunen har tilstrekkelig kompetanse og ressurser både til arealplanlegging, næringsarbeid, kulturtiltak, miljøvern, nettverksbygging og etablering av gode partnerskap.

En viktig målsetting for de fleste kommuner er å stimulere til næringsutvikling og arbeidsplassvekst. Dette er noe som også krever kompetanse, evne til nettverksbygging, gode planer og gode samferdselsløsninger. Dersom flere kommuner innen den samme bo-, arbeids- og serviceregionen driver næringsrettet arbeid på hver sin måte, er det en fare for at man ender opp med konkurrerende tiltak istedenfor tiltak som understøtter og bygger opp om hverandre. Dersom forutsetningene ellers er til stede, kan en samlet næringspolitikk bidra til å styrke grunnlaget for næringsutviklingen i hele regionen.

Resultatene av arbeidet i Stor-Oslo Nord (Gjøvik, Toten, Land, Hadeland og Nittedal) viser at forente og større aktører lykkes godt i kampen om ressursene til vei- og jernbaneutbygging. Stor Oslo nord initiativet har blant annet medvirket til følgende:

På lang sikt:

- Regjeringen har bestilt en konseptvalgutredning for vei og jernbane helt frem til Mjøsbrua.
- Det skal nå lages en mulighetsstudie for jernbane mellom Oslo og Moelv.

På kort sikt er det avsatt midler til følgende tiltak:

- Bane: Økt strømforsyning nord for Jaren, reetablering av kryssningsspor ved Reinsvoll, 12 nye togsett av typen Flirt, igangsatt planlegging av stasjonstiltak på Nittedal stasjon. Disse tiltakene muliggjør timesavganger og vil kunne bidra til kortere reisetid til Gjøvik.
- Vei: Rv4 til Lygna sør er ferdigstilt og man er godt i gang med Rv4 fra Lygna sør til Lunner grense. Det er gitt lovnad om kontinuerlig videre utbygging fra Gran til sør for Roa. Det er vedtatt igangsetting av prosess for utbedring og ny vei mellom Roa og Jevnaker.

I forhold til den fylkeskommunale planleggingen innen samferdsel, videregående opplæring, næring og kultur m.m, vil en stor kommune lette dagens samordningsledd om innspill og uttalelser fra kommunene i regionen til fylket og andre.

For regionen, og de områdene vi bor i, er strategisk tyngde og posisjon viktig for å lykkes i konkurransen om god samfunnsutvikling.

Videreføring av regionale oppgaver

Gjøvikregionen har som klart største og mest verdiskapende region i Oppland et stort potensiale for å oppnå vekst i årene som kommer. Dette avhenger av flere og sammensatte faktorer, som danner ramme for et slikt vekstpotensial. Dette gjelder demografi, bosettingsstruktur, senterstruktur, næringsstruktur, kompetanse og samlet konkurransekraft. I hvilken grad en evner å trekke det beste ut av disse strukturelle faktorene og iverksette den organisatoriske modellen som nå legges for overordnet næringsarbeid, er avgjørende for om et fortsatt regionalt samarbeid eller en ny storkommune er svaret på utfordringene.

De delområdene som inngår i mandatet for dette utredningsoppdraget er viktige samfunnsdrivere som kommunene er avhengige av å løse sammen. Samtidig gir de satsingsområder som Innlandsutvalget peker ut, betydelige muligheter for Gjøvikregionen, dersom en evner å bygge opp under det sterke potensialet som regionen har. Samtidig har en også klare utfordringer – på områder som bl.a. er pekt ut som satsingsområder i regionens strategiske plan. Dette gjelder:

- Bolyst - tettsteds- og regionsenterutvikling
- Samferdsel - kommunikasjoner og infrastruktur
- Kompetanse - kunnskapsutvikling og infrastruktur
- Arbeidsplasser - næringsutvikling og verdiskapning
- Kultur - besøk og opplevelser

Dette er etablerte samarbeidsområder som må ytterligere forsterkes, gjennom en felles og offensiv kultur, en ny regional organisasjonsmodell og en felles faglig og politisk gjennomføringsevne. Ny strategisk plan for regionen, som skal utarbeides i nær framtid, er et viktig verktøy for videreføring av de regionale oppgaver som er drivere for en god samfunns- og næringsutvikling.

Samtidig må regionen forholde seg til en regionutvidelse, ikke minst sørover mot Oslo og Romerike. Det må være en viktig strategi for vår region å bygge gode kommunikasjoner og hente viktige synergier fra disse betydelige vekstområdene.

Det er vanskelig å konkludere klart på i hvilken grad de muligheter og utfordringer Gjøvikregionen har på samfunns- og næringsområdet er avhengig av en endret kommunestruktur. Flere etablerte strukturer vil måtte bestå også i en ny storkommune. Dette gjelder bosettingsstruktur, by- og tettstedsstruktur og næringsstruktur. Om den stagnasjonen en har opplevd innen befolkningsutvikling og sysselsetting de siste årene skyldes denne strukturen og om en felles kommune er svaret på utfordringene, er det ikke mulig å være kategorisk på. Faktorer som helhet, ressurskonsentrasjon, koordinering, attraktivitet og samhandling, er i hovedsak et spørsmål om hva en ønsker å oppnå sammen - innenfor en ny felles kommune, eller på tvers av dagens kommunegrenser. Verdien av, og drivkraften i lokalt eierskap og kunnskap, og nærheten mellom kommune og samfunnsaktører, må avveies mot eventuell økt samlet styrke i en større og mer robust kommuneenhet.

Det er likevel viktig og ikke fokusere ensidig på gevinst og tap i vurderingene mellom dagens kommunestruktur og en eventuell ny struktur, men vurdere om de utfordringer og muligheter en står overfor i et langsiktig perspektiv best kan løses i en ny storkommune eller innenfor dagens struktur og gjennom regionalt samarbeid

Ny strategisk plan for Gjøvikregionen, sammen med ny strategisk næringsplan, vil være viktige styringsverktøyer for regionen i tiden framover. Det arbeid og de felles mål og strategier som legges inn her, vil være avgjørende viktig for den overordnede samfunnsutviklingen i regionen. I tillegg kommer en rekke andre faktorer av både nasjonal, regional og lokal art som er med på å påvirke den samlede samfunnsutviklingen.

HENVISINGSdokumenter

- Kommunenes samfunnsplaner
- Gjøvikregionens strategiske plan
- Forslag til regional plan for attraktive byer og tettsteder i Oppland
- Regional analyse Gjøvikregionen 2013